

۲۰۵۱۲۹۸

السلامه

جلوه های بیان بلاغی آیات بشارت و انذار
(در ارتباط با بهشت و جهنم)

مؤلف:

صدیقه عمادی استرآبادی

جمهوری اسلامی ایران

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

سنجش دانش

انتشارات

سرشناسه

: عمادی استرآبادی، صدیقه

عنوان و نام پدیدآور

: جلوه‌های بیان بلاغی آیات بشارت و انداز (در ارتباط با بهشت و جهنم)/مؤلف صدیقه
عمادی استرآبادی.

مشخصات نشر

: تهران : گروه آموزشی مدرس: سنجش و دانش ، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری

: ۲۵۷ص.

شابک

: ۹۷۸-۶۲۲-۲۱۶-۳۳۷-۲

وضعیت فهرست نویسی

: فیپا

موضوع

: قرآن -- مسائل ادبی -- معانی و بیان

موضوع

: Rhetoric in the Qur'an

موضوع

: قرآن -- اعجاز

موضوع

: Qur'an -- Miracles

رده بندی کنگره

: ۸۲BP

رده بندی دیویی

: ۱۵۳/۳۹۷

شماره کتابشناسی ملی

: ۵۷۴۴۸۸۴

عنوان: جلوه‌های بیان بلاغی آیات بشارت و انداز (در ارتباط با بهشت و جهنم)

مؤلف: صدیقه عمادی استرآبادی

ناشر: انتشارات سنجش و دانش

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

صفحه آرای: مهدیه مخبری

طراح جلد: مهتاب دوستی

ناظر: نسرين خانی

تیراز: ۵۰۰ نسخه

«کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است»

بهاء : ۳۰۰۰۰ ریال

چاپ و نشر: تهران، ملارد، مارلیک، بلوار هفت تیر، مجتمع تجاری اداری امیر، آکادمی تخصصی دکتری. تلفن تماس: ۰۲۷-۶۵۱۴۰۰۲۱
فروشگاه: تهران، خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، پلاک ۱۲۶، وب سایت: www.sanjesh.ir پست الکترونیک: ab.sanjesh@gmail.com

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول	۳
کلیات	۳
فصل دوم	۶
تعریف‌ها و مبانی نظری	۶
واژه‌شناسی	۷
واژه تبشیر	۷
واژه انذار	۸
واژه تربیت	۸
واژه تعلیم	۹
اهمیت و ضرورت تربیت	۱۰
انزارهای تربیتی قرآن	۱۰
مقایسه «بشارت و انذار» با «تشویق و تهدید»	۱۰
هیچ اندازی خالی از تبشیر و هیچ تبشیری خالی از انذار نیست.	۱۱
معنای اصطلاحی تربیت اسلامی در قرآن	۱۲
اصول تعلیم و تربیت در نظام تربیتی اسلام	۱۲
خدا محوریت	۱۲
اصل تمکد مداری	۱۳
انگوبذیری	۱۳
متربی محوری	۱۳
فرد محوری	۱۴
اخلاق مداری	۱۴
محبت محوری	۱۵
خوف و رجا	۱۵
عوامل معنوی	۱۶

۱۶	اعتدال‌گرایی
۱۶	آخرت‌اندیشی
۱۷	مقایسه تعلیم و تربیت اسلامی و غیر اسلامی
۱۷	جلوه‌های بیان بلاغی
۱۸	بلاغت
۱۸	بلاغ در لغت و اصطلاح
۱۹	اهمیت و فایده علم بلاغت
۱۹	برخی از مهم‌ترین اهداف بلاغت عبارت است از:
۲۰	علم بیان
۲۰	تشبیه
۲۰	ارکان تشبیه
۲۱	انواع تشبیه
۲۱	الف تشبیه به اعتبار حسی و عقلی بودن طرفین:
۲۲	ب تشبیه به اعتبار مفرد و مرکب بودن طرفین تشبیه:
۲۲	ج به اعتبار تعداد طرفین:
۲۲	د به اعتبار ذکر یا حذف ارکان:
۲۳	ه تشبیه بلیغ:
۲۳	و تشبیه مقلوب:
۲۴	ز تشبیه تمثیل:
۲۴	تشبیه ضمنی:
۲۵	اغراض و اهداف تشبیه
۲۵	حقیقت و مجاز
۲۶	انواع حقیقت
۲۶	انواع مجاز
۲۶	اول - مجاز عقلی:
۲۷	دو - مجاز لغوی:
۲۷	انواع علاقه:
۲۹	اهمیت مجاز
۳۱	استعاره

۳۱	ارکان استعاره
۳۱	انواع استعاره
۳۴	د) تقسیم بر محور مستعارنه یا مستعارمه
۳۵	د) به لحاظ حسی و عقلی بودن طرفین استعاره:
۳۶	و) استعاره از نظر شیوه انتزاع وجه شبه بر دو قسم است:
۳۷	اهداف و اغراض استعاره
۳۷	کنایه
۳۸	ارکان کنایه
۳۸	کنایه به تناسب معنایی که به آن اشاره می‌کند بر سه قسم است:
۳۸	اقسام کنایه از نظر لوازم و سیاق
۳۹	اهداف و اغراض کنایه
۴۱	معنا و مفهوم بشارت و انداز
۴۱	بررسی واژه «بشارت» در قرآن کریم
۴۱	معنای اصطلاحی
۴۱	بشارت و مشتقات آن در قرآن
۴۳	مبشر (بشارت دهندگان) در قرآن
۴۳	اول - خداوند:
۴۳	دوم - پیامبر اسلام:
۴۴	سوم - قرآن
۴۴	چهارم - پیامبران:
۴۵	پنجم - روح القدس:
۴۵	ششم - پادها:
۴۵	بشارت‌های دنیوی و اخروی:
۴۵	بشارت‌های دنیوی:
۴۵	اول - بشارت پیامبر بعدی
۴۶	دوم - بشارت فرزند
۴۸	سوم - بشارت بر پادها
۴۸	چهارم - بشارت منجی (مژده پیروزی و خلافت در زمین)
۴۹	بشارت‌های اخروی

۵۰	اول - بشارت به رحمت خدا
۵۰	دوم - بشارت به فضل خدا
۵۰	سوم - بشارت به رضوان خدا
۵۱	چهارم - بشارت به سرور و شادمانی
۵۱	پنجم - تحقق وعده های الهی
۵۱	ششم - بشارت به بهشت برین
۵۲	هفتم - بشارت به مغفرت الهی
۵۲	بررسی واژه «انذار» در قرآن کریم
۵۲	معنای اصطلاحی
۵۳	انذار و مشتقات آن در قرآن
۵۳	اهمیت انذار نسبت به تئیسیر
۵۳	منذر در قرآن کریم
۵۶	اهداف انذار
۵۶	گستره انذار
۵۷	متعلق انذار
۵۸	وسایل و مقارنات انذار
۵۸	در برخی از آیات نیز به مقارنات انذار اشاره شده است
۵۸	آثار تربیتی انذار
۵۹	شرایط تاثیر گذاری روش انذار
۶۱	بشارت بر عذاب
۶۲	فصل سوم
۶۲	مهم ترین صور بیانی موجود در آیات قرآنی بشارت
۶۲	(لغات بیانی، تفسیر، حاصل تربیتی)
۶۳	۱. (بقره ۲۵)
۶۷	۲. (بقره ۸۲)
۶۸	۳. (بقره ۲۲۳)
۷۴	۴. (آل عمران ۱۰۷)
۷۹	۵. (آل عمران ۱۳۳)

۷۳.....	۶. (آل عمران: ۱۷۰)
۷۵.....	۷. (آل عمران: ۱۷۱)
۷۶.....	۸. (آل عمران: ۱۸۵)
۷۹.....	۹. (اعراف: ۴۳)
۸۲.....	۱۰. (اعراف: ۵۷)
۸۵.....	۱۱. (توبه: ۲۱)
۸۶.....	۱۲. (توبه: ۱۱۱)
۸۹.....	۱۳. (توبه: ۱۱۲)
۹۰.....	۱۴. (یونس: ۶۴)
۹۱.....	۱۵. (نحل: ۸۹)
۹۳.....	۱۶-۱۷. (اسرا: ۹-۱۰)
۹۵.....	۱۸. (مریم: ۶۳)
۹۶.....	۱۹. (فرقان: ۲۴)
۹۸.....	۲۰. (نمل: ۲۶)
۹۹.....	۲۱. (احزاب: ۴۷)
۱۰۰.....	۲۲. (زمر: ۷۳)
۱۰۲.....	۲۳. (فصلت: ۳۰)
۱۰۴.....	۲۴. (شورا: ۲۳)
۱۰۵.....	۲۵-۲۶. (نمل: ۵۴-۵۵)
۱۰۷.....	۲۷. (حاجه: ۱۳)
۱۰۸.....	۲۸. (صف: ۱۳)
۱۰۹.....	۲۹. (نحرم: ۸)
۱۱۲.....	۳۰. (عبس: ۳۹)
۱۱۴.....	فصل چهارم
۱۱۴.....	مهمترین صور بیانی موجود در آیات قرآنی انداز
۱۱۴.....	نکات بیانی، تفسیر، حاصل تربیتی
۱۱۵.....	۱. (بقره: ۶)
۱۱۷.....	۲. (بقره: ۷)

۱۲۲.....	۳. (بقرة ۱۰).....
۱۲۵.....	۴. (بقرة ۸۱).....
۱۲۶.....	۵. (بقرة ۸۶).....
۱۲۷.....	۶. (بقرة ۱۱۹).....
۱۲۹.....	۷. (بقرة ۱۶۶).....
۱۳۱.....	۸. (بقرة ۱۷۴).....
۱۳۶.....	۹. (بقرة ۱۷۵).....
۱۳۷.....	۱۰. (بقرة ۲۷۵).....
۱۴۲.....	۱۱. (آل عمران ۱۰).....
۱۴۳.....	۱۲. (آل عمران ۲۱).....
۱۴۶.....	۱۳. (آل عمران ۷۷).....
۱۴۸.....	۱۴. (آل عمران ۱۰۶).....
۱۵۲.....	۱۵. (آل عمران ۱۳۱).....
۱۵۲.....	۱۶. (آل عمران ۱۶۲).....
۱۵۶.....	۱۸. (نساء ۵۶).....
۱۵۹.....	۱۹. (نساء ۱۳۸).....
۱۶۲.....	۲۰. (نساء ۱۶۵).....
۱۶۳.....	۲۱. (مائده ۱۹).....
۱۶۵.....	۲۲. (مائده ۳۶).....
۱۶۷.....	۲۳. (انعام ۳۰).....
۱۶۸.....	۲۴. (انعام ۳۱).....
۱۷۱.....	۲۵. (انعام ۴۸).....
۱۷۲.....	۲۶. (انعام ۵۱).....
۱۷۲.....	۲۷. (انعام ۹۲).....
۱۷۴.....	۲۸. (انعام ۹۳).....
۱۷۶.....	۲۹. (انعام ۱۳۰).....
۱۷۷.....	۳۰. (اعراف ۱۷۹).....
۱۸۱.....	۳۱. (توبه ۳).....
۱۸۲.....	۳۲. (توبه ۳۴).....

۱۸۴.....	۳۳. (توبه ۴۹).....
۱۸۵.....	۳۴. (توبه ۶۱).....
۱۸۶.....	۳۵. (توبه ۶۸).....
۱۸۸.....	۳۷. (توبه ۱۰۹).....
۱۹۰.....	۳۸. (یونس/۵۲).....
۱۹۱.....	۳۹. (زهد ۲۵).....
۱۹۲.....	۴۰. (ابراهیم ۱۸).....
۱۹۵.....	۴۱. (ابراهیم ۲۲).....
۱۹۷.....	۴۲. (ابراهیم ۴۴).....
۱۹۹.....	۴۳. (نحل ۲).....
۲۰۰.....	۴۴. (نحل ۲۶).....
۲۰۲.....	۴۵. (نحل ۹۴).....
۲۰۵.....	۴۷. (کهف ۵۶).....
۲۰۶.....	۴۸. (مریم ۳۹).....
۲۰۷.....	۴۹. (مریم ۹۷).....
۲۰۹.....	۵۰. (طه ۱۲۴).....
۲۱۰.....	۵۱. (انبیاء ۳۵).....
۲۱۳.....	۵۲. (فرقان ۱۳).....
۲۱۴.....	۵۳. (فرقان ۲۳).....
۲۱۶.....	۵۴. (لقمان ۷).....
۲۱۷.....	۵۵. (سباء ۴۶).....
۲۱۹.....	۵۶. (فاطر ۳۷).....
۲۲۱.....	۵۷. (یس ۱۱).....
۲۲۳.....	۵۸. (ص ۸۵).....
۲۲۳.....	۵۹. (زمر ۲۶).....
۲۲۴.....	۶۰. (زمر ۷۱).....
۲۲۶.....	۶۱. (غافر ۱۵).....
۲۲۹.....	۶۳. (غافر ۶۰).....
۲۳۱.....	۶۴. (شوری ۷).....

۲۳۳	 (جانبه ۷۸)
۲۳۵	 (احقاف ۲۱)
۲۳۷	 (ذاریات ۵۰)
۲۳۹	 (ملک ۸-۹)
۲۴۱	 (ملک ۲۶)
۲۴۲	 (نبأ ۴۰)
۲۴۶	 (الشعاف ۲۴)
۲۴۷	 (نبأ ۱۴)
۲۴۹	 منابع

www.ketab.ir

قرآن جویباری است جاری در بستر زمان که تشنگان هدایت دمه‌دم زلال از آن برداشته‌اند، اما همچنان از خروش و تلاطم چیزی از کف نداده است، یا دریایی است بیکران که گاه‌به‌گاه عالمی متبحر، پشت‌گرم به جسارت خود، در اعماق آن فرو رفته‌اند و گوه‌ری گران‌بها بر کف، از گوشه‌ای از آن سر برآورده‌اند و غریب شادی در داده‌اند که گوهر اعجاز یافته‌یم، اما این دریا همچنان مروریده‌های درشت‌تر را برای گوهرشناسانی جسورتر در ژرفای خویش نهان گذاشته است. یا قیاسی است از زلال وحی که نشان از بالا دارد و هر که دیده بدان خیره کند جز به تحیر در ماندن او را نصیبی نیست، یا تپنده‌ای است از حقیقت علم که هر که در آن بنگرد، به‌رغم همه ادعاها، جز بضاعت علمی خویش نبیند، وئی آن آنگینه همچنان بر جای ماند تا بتوان در آن صورتی دیگر دید.

محتوای این کتاب الهی از نظر فصاحت، بلاغت، منالط، عمق و استحکام بی‌نظیر است. این کتاب سترگ عالمی‌ترین روش تبلیغ علمی را نیز از راه‌های گوناگون به بیروان خویش می‌آموزد. رموز این کتاب آسمانی آنقدر زیبا و عمیق است که در هر زمان بر تویی از نور خیره‌کننده‌اش را بر سخنوران، ادب‌دوستان متجملی گشته و موجبات رشد علوم مختلف از فرهنگ آورده است. نمونه‌ای از این علوم، علم بلاغت است. اگر انسان بلاغت را در گفتار خویش بکار بندد، قطعاً نیاز روحی - روانی شنونده را برآورده می‌سازد. چون کلام او به‌منابه‌ی دارونی است که بر اساس نیاز شخص مقابل پیچیده شده است. حال هرچه تشخیص نیاز شنونده دقیق‌تر و ارائه عبارت‌های انتخابی ظریف‌تر باشد اثر معجزه‌آسای کلام گوینده بیشتر خواهد بود. قرآن چون کلام خداوند است و خدا به نیازهای بشری احاطه کامل دارد طبعاً بیشترین مطابقت را با اقتضای حال مخاطبان برقرار می‌کند به‌گونه‌ای که گاهی یک آیه تأثیری شگرف در شخصیت انسان به‌جا می‌گذارد می‌توان گفت که بهره‌مندی این علم از قرآن کریم بیشتر از سایر دانش‌هاست و رشد و بالندگی این علم مذیون این مصحف شریف است.

فتون بیانی به‌کاررفته در قرآن عمق و جلای خاصی نسبت به فتون بیانی غیر قرآنی دارد و بیانگر حقیقت الهی است که نشان‌دهنده قدرت و توان خداوند است و از لحاظ کیفیت و تبیین معانی قیاس با فتون بیانی غیر قرآنی نیست و هرچند در بسیاری موارد، معنای موردنظر از آن‌ها یکی است وئی کیفیت و نحوه بیان آن‌ها کاملاً متفاوت است و در قرآن این امر به‌کمال می‌رسد.

تنوع به‌کارگیری صور بیان در قرآن کریم و نقش آن‌ها در بیان اغراض موردنظر و دستیابی به فواید معجزه‌آسای بلاغی در تفهیم حقایق قرآنی به مخاطبین، نگارنده را بر آن داشت تا انواع صور بیان در آیات بشارت و انداز این کتاب الهی را مورد بررسی قرار دهد.

مجموعه حاضر در پنج فصل با روش کتابخانه‌ای و به‌صورت فیش‌برداری تنظیم گردیده است:

فصل اول: کلیات مجموعه است.

فصل دوم: تعریف‌ها و معانی نظری است که متشکل از چهار گفتار می‌باشد:

گفتار اول: واژه‌شناسی؛ گفتار دوم: اهمیت و ضرورت تربیت؛ گفتار سوم: جلوه‌های بیان بلاغی، گفتار چهارم: معنا و مفهوم بشارت و انداز، توضیح داده‌شده است.

فصل سوم و چهارم فصول اصلی مجموعه است. در فصل سوم مهم‌ترین صور بیانی موجود در آیات قرآنی بشارت و در فصل چهارم مهم‌ترین صور بیانی موجود در آیات قرآنی انداز می‌باشد. در این دو فصل با ساختار ترتیبی از ابتدای قرآن به بررسی نکات بیان بلاغی آیات بشارت و انداز پرداخته‌ایم. افزون بر موارد کاربرد بشارت و انداز و مشتقات آن، از واژه‌های چون: جنه، رحمة، عذاب، نار و جهنم که در ارتباط با بهشت و جهنم می‌باشند، بهره برده‌ایم.

شیوه کار بدین صورت است که ابتدا آیه و ترجمه آن، ذکر فنون بیان بلاغی موجود در آیه و توضیح آن ها، شرح و تفسیر مختصر آیه و در پایان هر آیه حاصل تربیتی آن نیز ذکر شده است. لازم به ذکر است: کتاب های بلاغی به برخی موارد فقط به ذکر اسم فن بیان و توضیح مختصر آن اکتفا کرده اند. گاهی در استفاده آن فنون بیان بلاغی از برخی کتاب های موجود، به نقد و بررسی نظر نویسنده نیز پرداخته آیه.

ابتدا بیش از ۲۱۵ آیه با توضیح بیان بلاغی آماده گردید. از آنجاکه مجموعه «مجموعه دکتری با گرایش علوم قرآن و حدیث» است و موضوع آن میان رشته ای است، آیات با تفسیر مختصر توأم گردید. که به جهت اجتناب از مقول شدن مجموعه، در نهایت ۱۰۴ آیه از آیات که مرتبط با بهشت و جهنم است، گزینش گردید. ترجمه آیات، از ترجمه قرآن «آیت الله مبد جمال الدین استرآبادی» می باشد.

فصل پنجم: نتیجه گیری، فهرست مصادر و منابع است و در یک پیوست، تحلیل آماری مجموعه ارائه شده است.

محدودیت ها: یکی از بزرگ ترین مشکلات این مجموعه، کمبود محسوس منابع است. که به خودی خود می تواند باعث عدم تنوع در بیان قول و نظرات شده است. مسئله دیگر این است که در همان منابع موجود هم گاه یک عبارت عیناً در چندین کتاب مختلف تکرار می گردد و حتی مثال ها به صورت مشترک جلوه می کند که عملاً باعث می شود تا به عنوان مثال «از بین دو یا سه منبع مختلف، تنها یک مورد استفاده قرار گیرد.

آنچه در این مجموعه فراهم آمده، قطره ای کوچک از دریای بی کران حقایق و اسرار آیات الهی است. هر چند به سبب وقت و دشواری این موضوع و از سوی دیگر، بقساعت علمی نگارنده، پیراسته از کاستی نمی باشد. امید است این کوشش ناچیز مقبول درگاه الهی قرار گیرد و پیامبر رحمتش را که این آیات بر نسانش جاری گشت و عنبرت سرمدش را که ترجمان این آیات بوده اند خوشنود سازد و مورد استفاده پژوهشگران، استادان و دانشجویان علاقه مند به علوم بلاغی و دینی و طالبان علوم حوزوی قرار گیرد.